

III. Výsledky hospodaření zdravotních pojišťoven

Nedílnou součástí veřejných financí je systém veřejného zdravotního pojištění (dále jen „v. z. p.“). Hodnocení vývoje jeho hospodaření za rok 2009 vychází z údajů ročních statistických výkazů zdravotních pojišťoven (dále jen „ZP“). Údaje v nich obsažené jsou podkladem pro vypracování ročních účetních závěrek a výročních zpráv za rok 2009, které podléhají povinnému auditu. Ověřené dokumenty předloží činné zdravotní pojišťovny do 30. 4. 2010 Ministerstvu zdravotnictví (dále „MZ“) a Ministerstvu financí (dále „MF“). Po jejich posouzení budou společně s vyjádřením vlády předloženy Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (dále „PSP ČR“) k projednání.

K 31. 12. 2009 zajišťovalo pro 10 378 451 pojištěnců služby systému v. z. p. devět činných ZP. Krajské uspořádání, doplněné územními pracovišti, bylo ze zákona povinné pouze pro VZP ČR, jejíž síť poboček, kontaktních míst, a především smluvních zdravotnických zařízení (dále „ZZ“), zajišťovala celostátní dostupnost zdravotní péče. V roce 2009 bylo u VZP ČR v průměru registrováno 6 320 753 pojištěnců (60,9 %), u osmi zaměstnaneckých zdravotních pojišťoven (dále „ZZP“) bylo zaregistrováno celkem 4 055 038 pojištěnců (39,1 %). V přepočtu na průměrný počet ztratila VZP ČR v roce 2009 celkem 170 565 pojištěnců. Jedním z důvodů tohoto odchodu byl vznik nové ZP MÉDIA, která byla dne 2. 3. 2009 zapsána do obchodního rejstříku a od 1. 4. 2009 zahájila svoji činnost. Další pojištěnci VZP ČR využili nabídek lukrativnějších preventivních programů ZZP. V průběhu roku 2009 došlo v systému v. z. p. k procesu sloučení tří činných ZZP. Česká průmyslová zdravotní pojišťovna vznikla k 1. 10. 2009 přejmenováním Hutnické zaměstnanecké pojišťovny, která se k 1. 7. 2009 sloučila se ZP AGEL a k 1. 10. 2009 s Českou národní ZP. Procesy sloučení byly v obou krocích schváleny rozhodnutím MZ.

Již počátkem roku 2009 bylo zřejmé, že návrhy Zdravotně pojistných plánů na rok 2009 (dále ZPP 2009), zpracované v září 2008, nebudou v důsledku ekonomické recese naplněny v oblasti příjmové. V oblasti výdajové však platné právní předpisy pro rok 2009 neumožnily přizpůsobit výdaje reálnému vývoji inkasa příjmů z pojistného a snížit plánovaný nárůst výdajů na zdravotní péči. ZP proto využily již v 1. pololetí 2009 maximálně možnost prodloužených termínů splatnosti závazků vůči ZZ. Ve 2. pololetí 2009 bylo nutné zvyšující se převis výdajů nad realizovanými

příjmy u většiny ZP pokrývat z finančních rezerv soustředěných na bankovních účtech fondů v. z. p. Vzhledem k nejistým očekáváním, pokud jde o průběh a vliv ekonomické recese, MZ uzavřelo v květnu 2009 se všemi činnými ZP dohodu, ve které se ZP zavázaly snížit přídělky do provozních fondů tak, aby celkové posílení zůstatků na základních fondech zdravotního pojištění (a na jejich bankovních účtech) dosáhlo v roce 2009 cca 500 mil Kč a v roce 2010 cca 1 000 mil. Kč. V rámci této dohody byla potvrzena další úsporná opatření u ZZP v oblasti tvorby fondů prevence. I přesto byla tvorba fondů prevence v roce 2009 u ZZP v přepočtu na jednoho pojištěnce vyšší než umožňuje VZP ČR zákonem stanovený maximální roční limit přídělů do fondu prevence. Rok 2009 byl nadále výrazně poznamenán snahou ZZP udržet si pojištěnce nebo získat další, a to především maximálním využíváním všech finančních rezerv na fondech prevence (nově vzniklá ZP MÉDIA i z finančního daru od žadatele o zřízení této ZZP).

Vývoj hospodaření systému v. z. p. v roce 2009 lze charakterizovat následujícími údaji:

Vývoj hospodaření veřejného zdravotního pojištění v letech 2008 - 2009				
Vybrané ukazatele	skutečnost	předběžné výsledky	Rozdíl	Změna
	v mil. Kč r. 2008	v mil. Kč r. 2009	v mil. Kč r. 2009/2008	v % r. 2009/2008
Příjmy v systému veřejného zdravotního pojištění celkem	211 360	212 161	801	100,4
v tom: inkaso pojistného po přerozdělování	207 425	208 740	1 315	100,6
z toho: ze SR na nevýdělečné pojištěnce	47 159	49 203	2 044	104,3
ostatní příjmy a výnosy v.z.p.	3 542	3 037	-505	85,7
výnosy z komerční činnosti, smluvního pojištění a připojištění	117	108	-9	92,3
platby od zahr. pojišťoven na základě mezinár.smluv	276	276	0	100,0
Výdaje v systému zdravotního pojištění celkem	200 592	218 629	18 037	109,0
v tom: výdaje na zdravotní péči	193 528	210 018	16 490	108,5
provozní režie	6 638	8 166	1 528	123,0
výdaje za cizince uhrazené zdravotnickým zařízením	375	390	15	104,0
náklady na celkovou komerční činnost	51	55	4	107,8
Saldo všech příjmů celkem a výdajů celkem	10 768	-6 468	-17 236	
Saldo příjmů a výdajů bez vlivu komerční činnosti	10 702	-6 521	-17 223	

Poznámka:

Rozdíl mezi skutečnými výdaji na platby za nevýdělečné pojištěnce ze státního rozpočtu a výstupy z účetnictví v r. 2008 a 2009 je způsoben časovým posunem v důsledku procesu 12. přerozdělování pojistného. V r. 2009 platba státu na zvláštní účet přerozdělování dosáhla 48 673 mil. Kč, v r. 2008 činila 47 253 mil. Kč.

Příjmy celkem dosáhly 212 161 mil. Kč s meziročním nárůstem pouze 0,4 % (snížení tempa proti roku předchozímu o 3,8 procentního bodu). Příjmy pojistného po přerozdělování dosáhly 208 740 mil. Kč s meziročním nárůstem o 0,6 % (snížení tempa o 3,2 procentního bodu). Tento vývoj byl zapříčiněn především meziročním poklesem příjmů z vlastního výběru pojistného od ekonomicky činných pojištěnců o 0,5 % na 159 536 mil. Kč. Platba státu na jednoho pojištěnce a měsíc byla pro rok 2009 zákonem stanovena ve stejné výši 677 Kč jako v roce předchozím. V důsledku nárůstu počtu osob, za které je plátcem stát, však vzrostly příjmy z platby státu meziročně o 3 % na 48 673 mil. Kč, a tak částečně nahradily výpadek ve výběru pojistného. Roční příjmy celkem na jednoho pojištěnce

v roce 2009 dosáhly v průměru 20 448 Kč (VZP ČR 21 998 Kč a ZZP v průměru 18 031 Kč). Z celkových příjmů systému v. z. p. činily příjmy z pojistného po přerozdělování 98,39 %. V důsledku pravidel 100% přerozdělování vybraného pojistného a příjmů z platby státu nemá rozdílná skladba plátců pojistného prakticky vliv na příjmy jednotlivých ZP, neboť podmínky přerozdělování se každoročně aktualizují podle vykázaných nákladů na zdravotní péči a podle dalších kritérií. Systému přerozdělování pojistného podléhá veškeré vybrané pojistné, platba státu, prostředky úroků vzniklých na zvláštním bankovním účtu snížené o poplatky za vedení tohoto účtu i mimořádné prostředky získané při uzavření procesu likvidace ZZP. V roce 2009 tak bylo přerozděleno 1,8 mil. Kč likvidačního zůstatku po ZP Garant-Hospital, která byla vymazána z obchodního rejstříku.

Z výsledků hospodaření, které jsou v účetnictví ovlivněny i časovými posuny mezi jednotlivými roky, vyplývá, že VZP ČR získala v roce 2009 z přerozdělování pojistného 45 678 mil. Kč. Výsledné saldo za rok 2009 odvodů do přerozdělování a příjmů z přerozdělování u souboru ZZP bylo kladné ve výši 3 526 mil. Kč. Z hlediska ročního salda odvedla finanční prostředky do přerozdělování pouze OZP ve výši 2 255 mil. Kč a ZP MV ČR ve výši 886 mil. Kč.

Ostatní příjmy a výnosy v. z. p., které tvoří pouze 1,43 % z celkových příjmů, poklesly na 3 037 mil. Kč především v důsledku poklesu inkasa úroků. Současně klesal i výběr pokut a penále z důvodu zhoršení platební schopnosti dlužníků ohrožovaných recesí.

Na bankovní účty základních fondů zdravotního pojištění bylo prostřednictvím Centra mezistátních úhrad převedeno 276 mil. Kč od zahraničních pojišťoven. Celkový dopad z působení mezistátních smluv na hospodaření ZP byl však i v tomto roce záporný, neboť uhrazené výdaje za ošetření cizích pojištěnců na území ČR dosáhly 390 mil. Kč a celkové pohledávky za zahraničními pojišťovkami 715 mil. Kč, z toho VZP ČR uplatňuje pohledávky ve výši 600 mil. Kč.

Roční výdaje systému v. z. p. celkem dosáhly 218 629 mil. Kč s meziročním nárůstem o 9 % (zvýšení tempa růstu proti roku předchozímu o 0,9 procentního bodu). V porovnání s tempem růstu celkových příjmů byl nárůst celkových výdajů vyšší o 8,6 procentních bodů. To se negativně odrazilo ve 2. pololetí 2009 na postupném snižování finančních rezerv na bankovních účtech v. z. p. Výdaje na zdravotní péči, které představují 96,1 % z celkových výdajů, dosáhly 210 018 mil. Kč s meziročním nárůstem o 16 490 mil. Kč, tj. o 8,5 % (zvýšení tempa růstu proti roku předchozímu o 0,7 procentního bodu).

Návrhy ZPP 2009 nebyly do 31. 12. 2009 v PSP ČR schváleny. Všechny ZP hospodařily po celý rok podle provizorií stanovených MZ a MF (na základě ověřených ZPP 2009 projednaných vládou) a neměly možnost promítat průkazný pokles výběru pojistného do uzavřených smluvních vztahů se ZZ na rok 2009. Pro obě smluvní strany byla závazná úhradová vyhláška č. 464/2008 Sb., která trend úhrad pevně stanovila pro celé období roku 2009. Na růstu výdajů na zdravotní péči se podílela i složitá situace ve stanovení cen a úhrad léků, která je v kompetenci MZ nově nastavena již od 1. 1. 2008. Podle předběžných výsledků hospodaření vzrostly náklady na léky na recept meziročně o 11,9 % na 36 661 mil. Kč.

V přepočtu na jednoho pojištěnce dosáhly průměrné výdaje za zdravotní péči celkem 20 241 Kč (u ZPP celkový průměr 17 578 Kč, u VZP ČR 21 950 Kč). Vykázané rozdíly ve výdajích za zdravotní péči mezi VZP ČR a skupinou ZPP byly ovlivněny jak rozdílnou skladbou pojištěnců, tak i smluvními vztahy se ZZ a cenovými dodatky na rok 2009. V důsledku vyhlášených limitů celkových plateb regulačních poplatků a doplatků na léky pro pojištěnce vrátily ZP v roce 2009 celkem 260 mil. Kč. Meziroční zvýšení těchto „vratek“ o více než 237 mil. Kč bylo způsobeno snížením limitů z 5 tis. Kč na 2,5 tis. Kč pro děti do 18ti let a seniory nad 65 let, které nabylo účinnosti od 1. 4. 2009. Z celkových výdajů na zdravotní péči připadalo 1 500 mil. Kč na výdaje z fondů prevence, které se i přes proklamovaná úsporná opatření snížily meziročně jen o 5,7 %. Záměry ZPP 2009 v čerpání fondů prevence byly celkově překročeny o 6,4 %. Průměrné roční výdaje z fondu prevence ZPP na jednoho pojištěnce dosáhly 225 Kč, u VZP ČR pouze 93 Kč.

V oblasti nákladů na vlastní provoz všechny ZP dodržely regulační mechanismy podle dohody uzavřené s MZ. Pro ZP s nejmenším počtem pojištěnců činil maximální limit 3,46 % (včetně s MZ dohodnutého snížení o 0,25 procentního bodu), což se týkalo ZP Média a ZP Škoda. Nejnižší procentní limit čerpala VZP ČR ve výši 3,11 %. Hypotetický průměr za systém v. z. p. jako celek dosáhl 3,21 %. Souhrn absolutních limitů stanovených v souladu s vyhláškou č. 418/2009 Sb., by dosáhl 7 129 mil. Kč, v důsledku dodržení dohody však bylo do provozních fondů převedeno skutečně pouze celkem 6 614 mil. Kč a „uspořených“ 515 mil. Kč bylo ponecháno na bankovních účtech základních fondů zdravotního pojištění. Při zapojení existujících zůstatků na bankovních účtech fondů provozního charakteru vynaložily ZP na vlastní provoz celkem 8 166 mil. Kč, z toho činily investiční výdaje 1 261 mil. Kč, s meziročním nárůstem o 87,9 %, který byl vyvolán především probíhající přestavbou informačního systému VZP ČR. Do vývoje neinvestičních

výdajů, včetně výdajů na mzdy, se promítly vlivy provázející sloučení tří ZZP a vznik nové ZP Média, která po zahájení činnosti v 1. čtvrtletí 2009 nevytvořila dostatek prostředků na financování provozu a plánovaného rozvoje, a kromě daru od žadatele ve výši 67,5 mil. Kč, musela k úhradě nákladů na provoz posílit své zdroje dlouhodobou bezúročnou půjčkou 18 mil. Kč.

Saldo příjmů celkem a výdajů celkem (dále jen „saldo hospodaření“) u činných ZP jako celku dosáhlo v roce 2009 záporné hodnoty – 6 468 mil. Kč. Pouze čtyři ZZP (ZP MV ČR, RBP, ZP M-A a ZP Média) vykázaly kladné saldo hospodaření. U ZP Média však byl tento výsledek mimořádně ovlivněn vloženou kaucí od žadatele (50 mil. Kč), dary od žadatele (67,5 mil. Kč) a počáteční výhodou neproplácení zdravotní péče čerpané jejími novými pojištěnci do 30. 3. 2009, které hradila ta ZP, od které pojištěnci do ZP Média přešli (nejčastěji to byla VZP ČR). U VZP ČR a ostatních čtyř ZZP skončilo hospodaření záporným saldem. V meziročním srovnání celkové saldo hospodaření pokleslo o 17 236 mil. Kč a oproti údajům ZPP 2009 bylo nižší o 7 596 mil. Kč.

Finanční rezervy na bankovních účtech všech fondů v. z. p. k 31. 12. 2009 v důsledku záporného salda hospodaření meziročně poklesly o 6 497 mil. Kč na 31 119 mil. Kč. V průměru na jednoho pojištěnce byly finanční rezervy jednotlivých ZP nerovnoměrné, nejnižší vykázala VZP ČR 1 724 Kč, průměr za ZZP dosáhl 4 987 Kč. I přes prudké zhoršení podmínek hospodaření v roce 2009 si zachovala VZP ČR na svých bankovních účtech 10 895 mil. Kč, ostatní ZZP celkem 20 224 mil. Kč (včetně hodnoty 369 mil. Kč uložené v CP). Z těchto prostředků vytvořily ZP povinné rezervní fondy ve výši 2 943 mil. Kč (z toho ZZP 933 mil. Kč a 10 mil. Kč uložených v CP). Na bankovních účtech základních fondů zdravotního pojištění bylo soustředěno celkem 21 601 mil. Kč, což představovalo hypotetickou průměrnou výši finanční zásoby na úhradu zdravotní péče ve výši 40 dnů (u VZP ČR však dosahoval pouze 17 dnů, u ostatních ZZP v průměru 79 dnů). Zůstatky na bankovních účtech provozního charakteru poklesly k 31. 12. 2009 na 5 949 mil. Kč, zůstatky finančních prostředků sociálních fondů určených pro zaměstnance dosáhly celkem 58 mil. Kč a na bankovních účtech fondů prevence pro financování nadstandardní péče pro pojištěnce bylo soustředěno 563 mil. Kč, s meziročním snížením o 598 mil. Kč.

Poměr mezi stavem závazků a pohledávek v systému v. z. p. a jejich strukturou ukazuje následující srovnání:

Závazky a pohledávky v. z. p. v letech 2008 a 2009	2 008	2 008	2 008	2 009	2 009	2 009	Meziroční změny 2009/2008 v %		
	VZP ČR	ZZP	celkem	VZP ČR	ZZP	celkem	VZP ČR	ZZP	Celkem
U k a z a t e l k d a t u 3 1. 1 2. d a n é h o r o k u			celkem	činné ZP				celkem	činné ZP
Závazky celkem k posledním dnům sledovaného období	14 500 751	5 955 983	20 456 734	16 552 890	6 844 727	23 397 617	114,2	114,9	114,4
v tom: závazky vůči zdravotnickým zařízením ve lhůtě splatnosti	13 308 785	5 411 392	18 720 157	16 063 010	6 319 983	22 382 993	120,7	116,8	119,6
závazky vůči zdravotnickým zařízením po lhůtě splatnosti	0	0	0	0	8 009	8 009			
ostatní závazky ve lhůtě splatnosti	1 191 986	544 591	1 736 577	489 880	509 016	998 896	41,1	93,5	57,3
ostatní závazky po lhůtě splatnosti	0	0	0	0	7 719	7 719			
Pohledávky celkem k posledním dnům sledovaného období	40 398 805	12 867 263	53 266 068	40 132 313	14 669 134	54 801 447	99,3	114,0	102,9
v tom: pohledávky za plátcí pojistného ve lhůtě splatnosti	7 702 480	4 668 902	12 371 382	7 986 219	4 970 454	12 956 673	103,7	106,5	104,7
pohledávky za plátcí pojistného po lhůtě splatnosti	30 321 623	7 374 006	37 695 629	30 063 294	9 054 150	39 117 444	99,1	122,8	103,8
pohledávky za zdravotnickými zařízeními ve lhůtě splatnosti	855 704	522 176	1 377 880	1 128 926	349 901	1 478 827	131,9	67,0	107,3
pohledávky za zdravotnickými zařízeními po lhůtě splatnosti	0	6 849	6 849	0	8 255	8 255		120,5	120,5
ostatní pohledávky ve lhůtě splatnosti	1 435 266	180 607	1 615 873	953 874	172 072	1 125 946	66,5	95,3	69,7
ostatní pohledávky po lhůtě splatnosti	83 732	114 723	198 455	0	114 302	114 302	0,0	99,6	57,6
dohadné položky pasivní (k závazkům)	1 334 009	1 444 326	2 778 335	641 810	1 834 707	2 476 517	48,1	127,0	89,1
dohadné položky aktivní (k pohledávkám)	484 571	836 651	1 321 222	374 914	755 707	1 130 621	77,4	90,3	85,6

Poznámka: Údaje nezahnují v r. 2008 stavy zůstatků nesplacených komerčních úvěrů u VZP ČR ve výši 18 mil Kč a u ZP Agel kontokorentní úvěr ve výši 50 mil. Kč.
V r. 2009 je nad rámec daných závazků evidován závazek ZP Média vůči žadatelům - objem dlouhodobé půjčky na provoz dosáhl k 31. 12. 2009 celkem 18 mil. Kč.
(VZP ČR ukončila v r. 2009 splácní komerčního úvěru a nově vzniklá ČPZP (dříve HZP) splatila všechny dluhy za ZP Agel, která se sloučila s HZP k 30. 6. 2009).

Stav pohledávek celkem k 31. 12. 2009 dosáhl 54 801 mil. Kč, z toho pohledávky za plátcí pojistného po lhůtě splatnosti činily 39 117 mil. Kč, s meziročním nárůstem o 3,8 %. V důsledku ekonomické recese klesalo procento vymahatelnosti těchto potenciálních finančních zdrojů. Uplatnění zákonných postupů promlčení pohledávek za plátcí pojistného a zastavení jejich vymáhání, vedlo v roce 2009 k dalšímu zvýšení objemu odpisů pohledávek za pojistným i za jeho příslušenstvím na celkových 6 075 mil. Kč. Dalších 679 mil. Kč bylo jednotlivými ZP a jejich Rozhodčími orgány prominuto plátcům pojistného na základě rozhodnutí o odstranění tvrdosti v oblasti dlužných částek penále a pokut při splnění podmínky úhrady pojistného dlužníkem. Nad rámec zaúčtovaných pohledávek byl propočten stav dohadných položek aktivních k 31. 12. 2009 v částce 1 131 mil. Kč, která představuje předpokládanou výši pohledávek za plátcí pojistného neproučtovaných především z časových důvodů k datu účetní závěrky za rok 2009.

Stav závazků celkem k 31. 12. 2009 dosáhl 23 398 mil. Kč, z toho u VZP ČR 16 553 mil. Kč a u ZZP celkem 6 845 mil. Kč. Všechny ZP hospodařily v průběhu roku 2009 bez závazků po lhůtě splatnosti. Pouze ZP Média vykázala k 31. 12. 2009 přibližně 8 mil. Kč závazků po lhůtě splatnosti v důsledku technických problémů při likvidaci faktur, které však byly v lednu 2010 odstraněny. Stav závazků ve lhůtě splatnosti vůči ZZ celkem činil 22 383 mil. Kč s meziročním nárůstem o 19,6 %. Nevyučtované položky za rok 2009 byly vykázány pomocí dohadných položek pasivních v předběžné výši 2 477 mil. Kč, jež se týkají především neuzavřeného vyúčtování zdravotní péče v důsledku pravidel kontrolních mechanismů podle platných právních předpisů (např. korekční koeficienty se propočítávají do 80ti dnů po uplynutí kalendářních čtvrtletí).

Celková hodnota aktiv a pasiv dosáhla k 31. 12. 2009 za systém v. z. p. jako celek shodné hodnoty 93 909 mil. Kč avšak v důsledku nepříznivého vývoje jejich hodnota meziročně poklesla o 5,1 %.

Aktiva celkem byla tvořena pouze z 33 % finančními prostředky, z 58,2 % pohledávkami v. z. p. a z 6,03 % dlouhodobým hmotným majetkem. V aktivech VZP ČR a OZP se jako v předchozích letech projevuje i hodnota akcií jejich dceřiných akciových společností – komerčních pojišťoven, které jsou v jejich 100 % vlastnictví. U VZP ČR jde o Pojišťovnu VZP a. s., fungující od 1. 5. 2004 a u OZP o pojišťovnu Vitalitas a. s., založenou v roce 1998. Hodnota akcií v držení VZP ČR činí 120 mil. Kč u OZP 96 mil. Kč. Zbývající položky aktiv nejsou z hlediska objemu významné.

V pasivech celkem za systém v. z. p. se promítají zůstatky fondů v. z. p. z 56,7 %, ostatních fondů z 15,2 % a závazky z v. z. p. z 24,9 %. Zákonnou možnost uložit část finančních prostředků v. z. p. do CP využila pouze OZP ve výši 247 mil. Kč na položce dlouhodobých investic a ZP MV ČR ve výši 54 mil. Kč na položce krátkodobých investic. Žádná ze ZP není zatížena splátkami komerčního úvěru. Pouze ZP Média obdržela od žadatele dlouhodobou bezúročnou půjčku 18 mil. Kč, jejíž splácení je na základě smlouvy posunuto do období po roce 2013.

Hospodaření ZP v roce 2009 bylo charakteristické tím, že výrazný pokles inkasa příjmů z pojistného nebyl vybilancován adekvátním snížením tempa růstu výdajů, což souvisí zejména ze závaznou aplikací úhradových mechanismů nastavených právním předpisem a smluvních vztahů se ZZ. Určitou nápravu s časovým zpožděním lze očekávat až v roce 2010, kdy tzv. úhradová vyhláška platná pro tento rok umožňuje uplatnit zbrzdění výdajů, které ZP promítly i do návrhů ZPP na rok 2010.